

BESZÁMOLÓ A 2017—18. TANÉVI ÁBEL JENŐ ORSZÁGOS LATIN TANULMÁNYI VERSENYRŐL

Az Ókortudományi Társaság — az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával — a 2017/2018-as tanévben is megrendezte, immár 54. alkalommal, országos, Ábel Jenőről elnevezett latin tanulmányi versenyét. A Minisztérium versenyünket a Nemzeti Tehetség Program keretében, az Emberi Erőforrás Támogatáskezelőn keresztül, az NTP-TMV-17-0025 sz. pályázat révén támogatta.

Az Ábel Jenő Országos Latin Tanulmányi Verseny 2018. február 9-i első, iskolai fordulón 27 vidéki és 17 budapesti, azaz összesen 44 iskola 421 diákja versenyzett: 231-en a *minores* (Budapestről 98, vidékről 133) és 190-en a *maiores* (Budapestről 79, vidékről 111) kategóriában. A *maiores* kategória tételének címe „A krétai háborúról”, a *minores*é pedig „Elissa menekülése” volt. Az iskolákból 121 dolgozatot küldtek be, ebből 72-t a *maior* (Budapestről 32, vidékről 40), 49-et a *minor* (Budapestről 17, vidékről 32) kategóriában. A döntő fordulóra 35 (19 vidéki és 16 budapesti) iskolából hívtunk be összesen 121 főt, a *maior* kategóriában 72 (Budapestről 32, vidékről 40), a *minor* kategóriában 49 főt (Budapestről 17, vidékről 32), akik közül a megjelent 69 *maior*, 41 *minor* versenyző április 21-én az ELTE BTK-n mérhette össze tudását. A *maiores* kategória tételének címe „Egy rendkívüli építészeti ötlet”, a *minores*é pedig „Jövendölés az első pizzáról” volt. A két forduló tételei honlapunkon, a <http://abeljeno.elte.hu/> címen megtalálhatóak.

A következőkben bemutatjuk a versenyünkön elkövetett jellegzetes fordítási hibákat, általánosabb körű nehézségeket, a döntő fordulóra koncentrálva, hiszen az első forduló tételeinek buktatóit a tanár kollégák versenyzőik dolgozatait javítva már megismerhették.

A *maiores* kategória döntőjén a legtöbb hiba félreolvasásból vagy félreszótározásból adódott; három szó ebből a szempontból különösen nehéznek bizonyult. Az *oleo corpus perunxit* első tagját többen nem az *oleum* főnévből, hanem az *oleo* igéből próbálták levezetni, így születtek többek között a „büdös testét bekente” vagy „a test szagot árasztott” félrefordítások. Az *interrogavitque, quid vellet* alárendelésének igéjét többen nem a *volo*, hanem a *vello* alakjának hitték, s így a nyelvtani viszonyok figyelmen kívül hagyásával efféle megoldásokat hoztak létre: „kihallgatta és kiszaggatta”, „megkérdezte, ki szaggatta meg”. A harmadik nagy félreértés a *regionem agris carere accusativus cum infinitivóhoz* kötődik. Nem az igeneves szerkezet felismerése okozott gondot, hanem az, hogy néhány versenyző a *careo* helyett a *caro* ige infinitivusát vélte itt felfedezni (jellemző megoldások: „a vidéket kártolnák a földek”, „a környéket gerebenezik a földművesek”). Ugyanehhez a szöveghelyhez kapcsolódik egy olyan hiba, mely minden bizonnyal azzal magyarázható, hogy néhány versenyző az emlékezetére hagyatkozott, amikor az *ager*-t ’ökör’ jelentéssel látta el (pl. „de az állam ökörtelen”). Szintén az emlékezetre hagyatkozás lehet az oka annak, hogy a *regionem*-et többen is ’királyság’ értelemben fordították.

Olykor a szótár címszavainak tanulmányozása nem volt eléggé alapos. A szövegben ’odamegy, odajárul’ jelentésben használt *incedo* jelentései között a szótárban valóban ott szerepel a ’megtámad’ – többen emellett tették le a garast (pl. „megtámadta a királyi család emelvényét”), s hogy ennek a történet szempontjából értelme is legyen, különféle módokon átfírták a szöveg folytatását (pl. úgy, hogy a Alexandrosz börtönbe vetette az építész). A *civitas* szót ’város’ helyett többen ’nép’ értelemben fordították, ami más összefüggésben indokolt is lehetne, de a „nem fogunk népet építeni” nem éppen működőképes fordítás.

A névmások közül a fentebb már idézett *interrogavitque, quid vellet* kérdő névmása okozott problémát. Ezt többen összekeverték a *quod*-dal, és így az indicativus és a coniunctivus felcserélésére kényszerülve ezt és ehhez hasonló forításokat hoztak létre: „kérdessen, amit akar”.

A vonatkokkal kapcsolatos problémák a *iussit ei locum dari* fordításakor ütköztek elő. A magyar *megparancsol* hatására többen a dativust a *iussit* vonzatának hitték, és úgy értették ezt a helyet, mintha az uralkodó az építésznek parancsolta volna meg, foglaljon helyet.

Sajnos meglehetősen magas volt az olyan dolgozatok száma, melyek lényegében értelmetlen és részben agrammatikus mondatokból álltak. Új jelenség, hogy némelyik dolgozatban lefordíthatatlanul maradtak bizonyos szavak („azonban akarsz mecum”, „felszólította az ő helyi dariát” [itt a *dari* infinitívusról van szó]).

Végigtekintve a dolgozatokon megállapíthatjuk, hogy a *maiores* kategóriában – szemben a tavalyi versennyel – idén ismét széles volt a szakadék az élmezőny és a többi versenyző teljesítménye között; örvendetes módon idén is akadt néhány egészen kiváló fordítás.

A *minores* kategória döntőjében a legjobbak között idén is éles verseny alakult ki, az élmezőny örvendetes módon széles volt, számos kiváló fordítás született. A döntőbe bejutottak számának aggasztó megcsappanása mellett némi derűlátásra ad okot, hogy olyanok is kiváló eredményeket értek el, akik a latint alacsony óraszámban, vagy még csak egy éve tanulják. De föltűnő az is, hogy még a legkiválóbbak máskülönben pontos és szabatos fordításaiban is előfordulnak pusztán figyelmetlenségből adódó botlások. Igen gyakori és egyre inkább terjedő jelenség az egyes és többes szám, valamint az igeidők fölcserélése. Így a *Heus, etiam mensas consumimus?* mondat állítmányát a magas pontszámot elérők közül is többen múlt időben adták vissza, de a *mensas* többes számát sem mindig vették figyelembe: „Még az asztalt is elfogyasztottuk?” Mással, mint figyelemhiánnyal aligha magyarázható a következő fordítás: *sine pastore errabant*: „pásztorukkal bolyongtak”. Gyakori a szótározási bizonytalanságból származó hiba is. A *subsido 3* esetében sokan ragaszkodtak a szótárban megadott, szó szerinti értelemhez (*nec fames eorum subsedit*: „nem telepedett meg az éhségük”), többen olyannyira, hogy inkább a *fames* alany mivoltát fogták gyanúba: „nem az éhségüktől ültek le”, „nem önnön éhségük miatt ült le”. Noha a *cogo 3* ige lemmája a Györkösy-szótárban nem áttekinthetetlenül terjedelmes, jó néhányan nem találtak rá a mondatba illő jelentésre: *donec vos dira fames mensas absumere coget*: „étkezést elfogyasztani össze nem gyúltok”, „szörnyű éhségeket fogtok sürgetni”, „vészes éhség fog az ételek elfogyasztásától elzárni”. Mások, akik a *cogo 3* megfelelő jelentésére ráleltek, a *dira fames* jelzős szerkezeten botlottak el. A hiba forrása az lehet, hogy a szótárban a *dira, orum n.* és a *dirae, arum f.* jóval előbbre található, mint a *dirus 3* melléknév. Így születhetett meg pl. az „átkaitok miatt az éhségtől az asztalokat megenni kényszerültök”, vagy „az átok az ebédet elfogyasztani kényszerít” fordítás.

Végül nem hallgathatjuk el, hogy a versenyzők egy részének a könnyű szöveg is leküzdhetetlenül nehéznek bizonyult, az egyszerűbb mondatokban sem sikerült kiigazodniuk, és inkább csak találgatni próbáltak. Néhány példa a szöveg első mondatának fordítási kísérleteiből: *Post aliquot annos Troiani, cum ad litora Italiae naves appulissent...*; „Hátul néhány koros trójai, akik Itália partjain kikötöttek...”; „Néhány trójai kiúszott és a partra vonszolták az itáliai hajókat...”; „Amikor valamerre úsztak a trójaiak, szerencsére megszólította őket egy itáliai hajós...”; „néhány trójai, lovuk mellett úszó lovasok”. Nem egy esetben az alapvető művelődéstörténeti ismeretek hiánya csak tetézte a nehézségeket, így válhatott a történet főhősévé *Troianus*, másutt pedig (a tisztázatban következetesen használva) *Torianus*.

Összegzésképpen tehát elmondható, hogy az előző évekhez hasonlóan most is igen nagy különbségek mutatkoztak a fordítások minőségében, és ez majdhogynem függetlennek tűnik a latinórák és a latintanulással töltött évek számától. Aggasztó, hogy a figyelemhiányból fakadó félrefordítások mind gyakoribbak, mi több, a legjobbak dolgozataiban is fölbukkannak. Biztató viszont, hogy a valóban érdeklődő hallgatók még az esetleg alacsony óraszám ellenére is szép eredményeket képesek elérni.

A versenyen mindegyik, helyezést elért vagy kiemelt dicséretben részesülő tanuló az elismerő oklevél mellé könyvjutalmat is kap, ily módon összesen 60 főt díjazhatunk. A könyvjutalmakat idén 12 kiadó nagylelkű felajánlása biztosította. A következő kiadóknak rójuk itt le a hálás köszönetünket Versenyünk lelkes és rendszeres támogatásáért: Szent István Társulat, Tinta, Akadémiai, Argumentum, Kairosz, L'Harmattan, Gondolat, Holnap, Atlantisz, Scholar, Lexika és

Hungarovox. Ezen kívül az Ókor című folyóirat szerkesztősége s kiadója, a Gondolat a két kategória első három helyezettjének és tanáruknak egyéves előfizetést ajánlott fel. Köszönetünket nyilvánítjuk Dörömbözi Jánosnak, aki magánszemélyként nyújtott könyvtámogatást az egykori Telosz Kiadó kiadványaiból.

Továbbá a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója, Varga Benedek a két kategória első 20 helyezettjének egy-egy tiszteleti belépőjegyet ajánlott fel, amely egy diák és egy szülő ingyenes belépésére jogosít fel, és amelyet az év végéig használhatnak fel a díjazottak.

Végezetül szeretnénk köszönetet mondani minden latintanárnak és versenyző diáknak áldozatos munkájukért, az iskolák igazgatóinak a latinoktatás támogatásáért, a verseny szervezőbizottságának a sikeres lebonyolításért. Versenyünk pénzügyeinek és pályázati teendőinek intézéséért továbbá köszönet jár Adamik Bélának és Kopeczky Ritának, az adminisztrációs feladatok lelkiismeretes ellátásáért és a honlap működtetéséért pedig Nemes Júliának.

Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy versenyünk több évtizedes hagyományaihoz méltó módon zajlott le, és remélhetőleg fontos szerepet tud betölteni a középiskolai latinoktatás fennmaradásában, amely egyedül képviseli az ókori kultúrát és nyelveket a középfokú oktatásban, és így döntő szerepet játszik a magyar ókortudomány utánpótlásának biztosításában.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és az Ókortudományi Társaság Ábel Jenő Latin Tanulmányi
Versenyének végeredménye
2017/2018. tanév

Maiores kategória

I. helyezett

Kövér Blanka, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Pejtsik Júlia,
igazgató: dr. Molnár Katalin

II. helyezett

Nguyen Zsófia Ly, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska,
igazgató: dr. Molnár Katalin

III. helyezett

Hermán Judit, a paksi Vak Bottyán Gimnázium növendéke, tanára: Hermánné Tóthegyi Judit, igazgató:
Hornyánszki Christiane

4. helyezett: *Biró Áron*, a budapesti Balassi Bálint Nyolcévfolyamos Gimnázium növendéke, tanára: Kaszab László, igazgató: Farkas György
5. helyezett: *Apostol Adrienn*, a budapesti Madách Imre Gimnázium növendéke, tanára: Szücsiné Dr. Laczkó Eszter, igazgató: Mészáros Csaba
6. helyezett: *Breznyán Gergő András*, a kiskőrösi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Szabó Ferenc, igazgató: Szentgyörgyiné Szlovák Mária
7. helyezett: *Tóth Imola Anna*, a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő, igazgató: Barlay Bence
8. helyezett: *Szathmári Benedek*, a debreceni Tóth Árpád Gimnázium növendéke, tanára: dr. Biczóné Porcsin Judit, igazgató: Fenyősné Kircsi Amália
9. helyezett: *Arany Ádám*, a székesfehérvári Teleki Blanka Gimnázium növendéke, tanára: Gajda Péter, igazgató: Szabó Gábor
10. helyezett: *Páczelt Ákos Viktor*, a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Jankovics László, igazgató: Salga Imre
11. helyezett: *Bus Dániel*, a debreceni Svetits Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Géczy M. Erzsébet, igazgató: Bártfay Katalin M. Zsuzsanna

12. helyezett: *Tüzes Johanna Róza*, a budapesti Budapest Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Tasnádi Zsuzsanna, igazgató: Hajdó Ákos
13. helyezett: *Varga Réka Fruzsina*, a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő, igazgató: Barlay Bence
14. helyezett: *Kalabay László*, a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő, igazgató: Barlay Bence
15. helyezett: *Farkas Márton*, a budapesti Eötvös József Gimnázium növendéke, tanára: Horváthné Bujtás Anna, igazgató: Moss László
16. helyezett: *Nardai Anna*, a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Illyés Erika, igazgató: Barlay Bence
17. helyezett: *Frank Ágoston*, a soproni Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter, igazgató: Tölly Balázs
18. helyezett: *Kiss Blanka Zselyke*, a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Reitter Zsófia, igazgató: Varga Attila
19. helyezett: *Pálinkás Maja*, a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Judit, igazgató: Kissné Hegedűs Éva
20. helyezett: *Gajdán Gréta*, a budapesti Budapest Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Tasnádi Zsuzsanna, igazgató: Hajdó Ákos

kiemelt dicséretben részesült

<i>Pusztai Réka</i>	a kecskeméti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Marton József
<i>Siklér János</i>	a budapesti Baár-Madas Református Gimnázium növendéke, tanára: Marton Ágota Flóra
<i>Fejes Dorottya</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Illyés Erika
<i>Hepp Anna</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Bánfay Ágota
<i>Sudár Richárd</i>	a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária
<i>Tóth Mária Gizella</i>	a budapesti Budapest Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Tasnádi Zsuzsanna
<i>Bibó Emma</i>	a budapesti Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola növendéke, tanára: Bognár Zsuzsanna
<i>Vadler Emma</i>	a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hónich Orsolya
<i>Hugyecz Karina</i>	a kiskunhalasi Bibó István Gimnázium növendéke, tanára: Kovács Erika
<i>Kovács Péter</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Judit
<i>Sas Petra</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Reitter Zsófia
<i>Gulyás Lilla</i>	a budapesti Madách Imre Gimnázium növendéke, tanára: Szücsiné Dr. Laczkó Eszter
<i>Czékmán Flóra</i>	a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária
<i>Lits Levente</i>	a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Czakó Tiborné, Héray Zsuzsanna Katalin
<i>Selmeci Mátyás</i>	a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Csertán Judit
<i>Bertalan Domonkos</i>	a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Czakó Tiborné
<i>Tóth Bálint</i>	a budapesti Eötvös József Gimnázium növendéke, tanára: Horváthné Bujtás Anna
<i>Dorogi Márk</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Judit
<i>Molnár Farkas</i>	a budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Szedenik Enikő
<i>Schubauer Panna</i>	a szentendrei Református Gimnázium növendéke, tanára: dr. Török Márta

dicséretben részesült

<i>Zirci Márton</i>	a szentendrei Ferences Gimnázium növendéke, tanára: Mórén Judit
<i>Zaharov Viktória</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Reitter Zsófia
<i>Szabó Adél</i>	a paksi Vak Botyán Gimnázium növendéke, tanára: Hermánné Tóthegyi Judit

<i>Tóth Júlia</i>	a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya
<i>Pinke László</i>	a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária
<i>Szőgi Richárd Jácint</i>	a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium növendéke, tanára: Máténé Kis-Rácz Edit
<i>Fácán Bálint</i>	a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Csertán Judit
<i>Györe Nikolett</i>	a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium növendéke, tanára: Máténé Kis-Rácz Edit
<i>Bella Márton</i>	a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Czakó Tiborné
<i>Szabó Bence</i>	a budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Szedenik Enikő
<i>Mátéffy Johanna</i>	a szentendrei Ferences Gimnázium növendéke, tanára: Mórén Judit
<i>Keresztes Petra</i>	a székesfehérvári Teleki Blanka Gimnázium növendéke, tanára: Gajda Péter
<i>Pulics Apollónia</i>	a makói József Attila Gimnázium növendéke, tanára: Palotás György
<i>Breznay Richárd</i>	a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Devich Dénes
<i>Dezső Luca</i>	a budapesti Eötvös József Gimnázium növendéke, tanára: Horváthné Bujtás Anna
<i>Csapodi Kinga</i>	a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Devich Dénes

Minores kategória

I. helyezett

Gráfel Eszter, a debreceni Svetits Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Géczy Erzsébet, igazgató: Bártfay Zsuzsanna

II. helyezett

Árpási Zalás, a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Jankovics László, igazgató: Salga Imre

III. helyezett

Bakos Dóra Borbála, a budapesti Patrona Hungariae Gimnázium növendéke, tanára: Gazdag M. Gemma, igazgató: Rubovszky Rita

4. helyezett: *Pintér Róbert*, a pécsi Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma növendéke, tanára: László Levente, igazgató: Dobosi László
5. helyezett: *Samu Zsófia*, a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Paulus Frigyes, igazgató: Varga Attila
6. helyezett: *Jakó Attila*, a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnázium növendéke, tanára: Jankovics László, igazgató: Salga Imre
7. helyezett: *Solyosi Lili*, a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya, igazgató: Papp György
8. helyezett: *Rabi Hanna*, a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária, igazgató: Orosz Ágoston
9. helyezett: *Makrai-Kis Balázs*, a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya, igazgató: Papp György
10. helyezett: *Soós Regina*, a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Talabér Miklós, igazgató: Kissné Hegedűs Éva

kiemelt dicséretben részesült

<i>Márky Anna</i>	a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya
<i>Garamvölgyi Glória Bella</i>	a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária
<i>Polgár Sándor</i>	a budapesti Városmajori Gimnázium növendéke, tanára: Zaránd Kinga
<i>Varga Mária Krisztina</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
<i>Ujvári Adél</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Talabér Miklós
<i>Szabó Evelin</i>	a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária

Varga Kadosa
Szítás-Kiss Gergő

a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
a budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Dr. Kukucsikáné Szalotai Erika

Molnár Lilla
Nagy Flóra

a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya
a szentendrei Református Gimnázium növendéke, tanára: dr. Török Márta

dicséretben részesült

Füzesi Marcell
Lankovics Lilla

a debreceni Svetits Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Géczy Erzsébet
a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter

Wilcsinszky Ádám

a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter

Palóczy Dániel
Erdős Csaba

a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Talabér Miklós
a debreceni Medgyessy Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Kocsis Márta